

De filosofie van het boeddhisme

- Bhupendra R.Vora

Bhupendra R.Vora is lid van de loge Nairobi van de TS in Oost en Centraal Afrika. Hij woont nu in Engeland.

Boeddhisme is in essentie een levenswijze, gebaseerd op de leringen van haar stichter en aantoonbaar gemaakt door zijn voorbeeldige leven. Prachtige legenden hebben zich gevormd rond de geboorte, kindertijd en jeugd van Siddhartha Gautama, waarin verhaald wordt hoe hij, ondanks zijn gelukkige, beschermde leven binnen de paleismuren, ontdekte dat verdriet, ziekte en dood universeel zijn; hoe hij met 29 jaar zijn thuis, zijn vrouw en pasgeboren zoon verliet en alleen vertrok naar het woud om de manier te vinden om aan het lijden van de mens een eind te maken. Tijdens de zes jaar die volgden werd hij een kluisenaar, experimenteerde hij met het pad van extreme boetedoening – zelfveroorzaakte martelingen en uithongering – maar toen hij geen antwoord vond op zijn zoektocht verliet hij dat pad. Door te zitten mediteren op wat men gelooft dat de dag was van de

volle maan in mei (wesak of vaisakh), vond hij het antwoord en werd hij een Sammasamboeddha, de Alwetende of de Ontwaakte of Verlichte. Toen volgde er 45 jaar lang een actief predikend leven waarin hij het land doortrok en mannen en vrouwen toonde hoe zij een eind konden maken aan kwaad, wanklank en lijden, en dezelfde onverstoorbare vreugde konden vinden die hij zelf gevonden had.

In de Jatakaverhalen staan veel voorvallen over de vorige levens van de Boeddha, waarin hij leven na leven trachtte deugden te ontwikkelen en zich langzamerhand te vervolmaken tot een nobel leven. Elk van deze verhalen heeft een moraal en is educatief betreffende het pad van bodhisattva's.

Toen de Boeddha de laatste van zijn vele geboorten aanvaardde, toen hij kwam als de heer Gautama, leek hij oorspronkelijk niet van plan te zijn geweest om een nieuwe religie te stichten. Hij behoorde eenvoudigweg tot een geloof dat al behoorlijk oud was, en daardoor sterk was afgeweken van zijn oorspronkelijke vorm, zoals alle religies na enige tijd gaan doen. Er bestond een aanzienlijke starheid met betrekking tot vormen en ceremonies. Er waren ook dierenoffers bij rituelen. Toen kwam de heer Boeddha en door zijn leringen gooide hij de hekken van de zoete wet der gerechtigheid wijd open, want hij leerde dat de mens volkomen weggeraakt was van de ware vormen van religie. De Boeddha leerde hen wat hij noemde de Middenweg, die hoop gaf aan de massa's dat een hoger leven mogelijk is voor de mens die nog in de wereld leeft; ook al is hij misschien niet in staat zich te verdiepen in metafysica en haarkloverijen, toch kan hij voldoende greep krijgen op de grote feiten van evolutie opdat die een toereikende gids

voor hem vormen. Hij verklaarde dat uitersten in beide richtingen even irrationeel zijn, hetzij in de vorm van een leven van plezier en comfort aan de ene kant, dan wel in de vorm van extreem ascetisme aan de ander kant.

Een van de mooiste boeken over het leven van de heer Boeddha is *Het Licht van Azië* dat de geest van de tijd en het leven van de Boeddha naar voren brengt. De triomfantelijke woorden van de Boeddha bij het bereiken van verlichting waren:

*Door eindloos leven schreed
Ik, zwerfend door veel
vormen van bestaan,
Zoekende hem, die ving
het bouwen aan.
Elke geboorte was vol van leed.*

*Maar nu,
Bouwer van het huis, ontdekte ik u.
Gij zult het niet optrekken wederom,
De wanden van smart rondom
Met de nok van bedrog en geen
Nieuwe balken plaatsen op leem;
Het huis is verbroken, de vorstbalk
gekraakt;
Begooch'ling had het gemaakt.
Veilig trek ik van hier naar
bevrijding heen.*

Meer dan enige andere religie toont het boeddhisme de futiliteit van het aardse leven en dit gevoel wordt overgebracht in deze verklaring uit de *Dhammapada* die Sir Edwin Arnold ons zo treffend voorlegt.

Toen hij het Boeddhschap bereikt had, ging de Heer naar Sarnath en gaf zijn eerste uiteenzetting aan zijn eerste vijf discipelen – de Dhammachakka Pavathana Sutta of Stichting van het Koninkrijk der Rechtvaardigheid. Hij presenteerde de vier Edele Waarheden

en het Edele Achtvoudige Pad:

*De eerste spreekt van 't lijden. 't
Leven, dat
Gij prijst is lange doodstrijd. Enkel
blijft
Het leed. Zijn vreugden zijn als
voog'len schuw,
Die snelle schrik verdrijft.*

*De tweede waarheid meldt hoe 't
lijden komt.
Welk leed uit zich, en niet uit lusten
spruit?...
Aldus brandt Trishna, lust en dorst
naar dingen...*

*De derde spreekt van 's lijdens eind.
't Brengt vree
Zelfzucht te delgen en des levens
lust.
Begeerte scheurende uit haar borst,
zo brengt
De ziel haar strijd tot rust...*

*De vierde waarheid is de Weg, die
wijd
En vlak, nabij voor allen openstaat,
't Achtvoudig edel Pad, dat recht
naar vrede
En veil'ge toevlucht gaat.*

Het Edele Achtvoudige Pad

De leringen van de Gezegende worden gekenmerkt door hun eenvoud, zodat de gewone mens ze kon begrijpen. Zelfs de taal die hij in die tijd bezigde was Prakrit, de taal van de mensen, geen Sanskrit.

Ofschoon de leringen kort zijn, zijn zij vol wijsheid en net zoals boekdelen geschreven konden worden over de vier Edele Waarheden, kunnen er ook boekdelen geschreven worden over het Achtvoudige Pad. Ieder mens haalt er een betekenis uit, al naar gelang

zijn ontwikkeling en begripsniveau. Bovendien zijn de leringen zo logisch gerangschikt dat de ene uit de andere volgt en ze gemakkelijk te onthouden zijn door de gemiddelde mens. Als een aspirant, die dit pad volgt, de acht aanwijzingen volgt, zou hij de drempel van Arhatschap overbruggen en zichzelf voorbereiden op bevrijding.

*De eerste van deze grote waarheden is
Juiste Kennis.
De tweede Juiste Gedachte of Doel
De derde Juist Spreken
De vierde Juist Handelen
De vijfde Juiste Manier van Broodwin-
ning
De zesde Juiste Inspanning
De zevende Juiste Herinnering
De achtste Juiste Concentratie.*

Soms worden de eerste vijf stappen geschikt bevonden voor de gemiddelde mens en de laatste drie voor de serieuzere aspirant die zijn evolutie wil bespoedigen. Wij gaan elke stap kort bekijken, ook al worden er veel diepere betekenissen aan toegeschreven.

Juiste Kennis of Juiste Leerstelling

Men kan een korte opsomming geven dat juiste kennis gebaseerd is op en in overeenstemming is met de levensfeiten, de feiten van het universum en de wet van oorzaak en gevolg. Als men in een staat van avidya (gebrek aan kennis) zou zijn en van daaruit handelde, zou het gevolg nog steeds op de oorzaak volgen, maar dan had men geen enkele manier om zijn leven te richten. De Boeddha gaf simpele voorbeelden in zijn lering zodat zelfs een eenvoudige arbeider hem kon begrijpen. Hij verklaarde de wet van Karma als volgt: wanneer iemand handelt vanuit een slechte gedachte, dan volgt pijn op die

actie zoals het wiel de voet van de os die de kar trekt, volgt. Eveneens, wanneer iemand handelt vanuit een zuivere gedachte, volgt geluk hem even onafscheidelijk als zijn schaduw.

Juiste gedachte

Wanneer men het juiste geloof heeft, komt men tot een juiste gedachte of een juist doel. Iemand die verkeerd denkt, handelt verkeerd. Iemand die juist denkt, handelt juist. Daarom is gedachte of doel, iets wat vaak veronachtzaamd wordt, veel belangrijker dan spraak of handeling. Slordigheid in gedachte resulteert in slecht gedrag. Daarom moet op de basis van Juiste Kennis, Juist Denken of Juiste Doelstelling worden gebouwd. ‘Ernst,’ zei de Boeddha, ‘is leven; gedachteloosheid is dood’. Gedachten bouwen de toekomst, gedachten bouwen het karakter. Zoals iemand vandaag ergens over denkt, zo handelt hij onvermijdelijk de volgende dag. Gedachten scheppen neigingen die opnieuw belichaamd worden in de volgende incarnatie.

Juist spreken

Juist spreken is spreken dat waar, vriendelijk en beleefd is. Alle lege leugens die mensen zo gemakkelijk uitspreken zijn alle veroordeeld en buitengesloten van Juist Spreken. Juist spreken is tot het uiterste waar en het is ook vriendelijk en beleefd. Barse taal, wrede woorden, bittere aanvallen – dit alles is onmogelijk voor een boeddhist die tracht het Nobele Achtvoudige Pad te bewandelen.

Een goed voorbeeld uit het leven van de Boeddha: een zekere man gebruikte de verkeerde soort spraak, waarbij hij de Gezegende beschimpingen toevoegde, die geduldig luisterde totdat hij klaar was en vriendelijk

antwoordde: ‘Mijn zoon! Wanneer iemand een cadeau geeft zonder acht te slaan op de regels van beleefdheid, is het de gewoonte te zeggen “u mag uw geschenk houden”. Mijn zoon! Ik kan uw gescheld niet aannemen. Houd het en neem het terug tot uzelf.’

De slechte mens die een deugdzaam mens aanvalt, is als een mens die omhoog kijkt naar de hoge hemelen en ernaar spuugt. De hemel wordt er niet door bezoedeld, want het spuug valt op hemzelf. De moraal hier is dat geen enkel kwaad woord dat tot u gesproken wordt, u kan kwetsen, tenzij u dat met kwade woorden beantwoordt. Door liefde te geven wanneer lelijke woorden uitgesproken worden wordt het kwaad geretourneerd en blijft men ongekwetst.

Juiste handeling

Wanneer men eenmaal de beheersing heeft over het denkvermogen en de tong, volgt daarop zeker juist handelen. In de vijf voorschriften van de Boeddha staat Juist Handelen, dat wil zeggen, niet doden, niets begeren, geen alcoholische dranken drinken enzovoort. Juist handelen is dus de vierde stap op het pad.

Juiste broodwinning

Wat is juiste broodwinning? Het verwerven van een broodwinning met middelen die onze medemens niet schaden. Bij het verdienen van ons brood mag iemand hen te midden van wie hij woont noch schade toebrengen noch benadelen. Een mens verdient zijn brood maar bedenkt zelden: ‘Verdien ik mijn brood op de juiste manier?’ Achter de grote succesverhalen van vergaard fortuin zien we geruïneerde gezinnen, wanhopige mensen, de ellende van velen. Deze lering roept

mensen op voorzichtig en waakzaam te zijn in de manier waarop zij in hun levensonderhoud voorzien.

Juiste inspanning

Juiste inspanning kan niet plaatsvinden tenzij Juiste Kennis en Juist Denken aanwezig zijn. De mens die met opzet juist handelt, gebruik makend van juiste kennis, en die zijn inspanning laat leiden door juist denken, doet twee keer zoveel goed als de man die halsoverkop begeert goed te doen maar die niet juist denkt. Wij moeten verstandig zijn, goed en voorzichtig, want veel van de schade en de ellende in de wereld komt voort uit onwetende goede intenties.

Juiste herinnering

Juiste herinnering vanuit het werelds oogpunt betekent dat een vriendelijkheid die men ervaart gekoesterd wordt en in dankbaarheid herinnerd wordt voor de rest van zijn leven; het betekent ook dat een onrechtmatige daad die verricht is, even snel vergeten wordt als zij begaan is. Dit is de Juiste herinnering die men moet ontwikkelen. Door zich al het goede te herinneren dat men ervaren heeft en al het onrecht dat men doorgemaakt heeft te vergeten, is men verzekerd van vrede en vreugde en verliest het geheugen het vermogen geplaagd te worden door onrechtvaardigheden.

Vanuit een esoterisch standpunt betekent Juiste herinnering de herinnering aan alle voorbije geboorten en haar ervaringen – het begrijpen van het functioneren van de wetten van reïncarnatie en karma.

Juiste concentratie

Tenslotte de laatste stap van het Edele Achtvoudige Pad. Voor de

wereldse mens betekent het 't trainen van het denkvermogen in de plichten van alledag – onze aandacht richten op de dingen die men doet zodat zij zo volmaakt mogelijk gedaan worden, waarbij het denkvermogen niet mag wegdwalen, niet afgeleid mag worden door dingen van buitenaf. Dit is de eerste stap tot de hogere doelen van ware concentratie en meditatie.

Vanuit een esoterisch gezichtspunt betekent dit het trainen van het denkvermogen in de hoogste vormen van concentratie en meditatie om ons in staat te stellen alles wat men wil te kennen, dat wil zeggen, de realiteiten van het hoger leven te kennen.

Dit is de lering van het Nobele Achtvoudige Pad, uitgegeven door de heer Boeddha, zo logisch georganiseerd dat het gemakkelijk te onthouden is en gemakkelijk te begrijpen.

De Boeddha vermeed alle onnodige speculatie over de bron of de ultieme aard van de mens, God of het universum, want hij vond dat wat van belang was voor de mens, zijn dagelijkse problemen waren.

'... meet niet met woorden het onmeetbare; laat het peillood van de gedachten niet zakken in het bodemloze. Wie vraagt, vergist zich, wie antwoord geeft, vergist zich. Zeg niets!'

De leringen van de Boeddha zijn wijd verbreid, maar zijn hele leer zou kunnen worden samengevat in een Gatha: 'Het stoppen met alle slechte handelingen, het genereren van alles wat goed is, ons denkvermogen reinigen.'

Dit is het voortdurende advies van de Boeddha's.

Uit *The Theosophist* van mei 2009
Vertaling: A.M.I.